

ТРИ ПОЕТИ

І хто б що не казав про «поетичні вибухи», «когорту поетів» чи про «могутнє поетичне покоління», хороших поетів багато не буває. Багато буває піни, шумовиння, метушні... І тих, хто цю піну і шумовиння здійсмають.

Колись Поет видихнув: «нас мало, нас, может быть, четверо». Інший Поет, якого ми так по-дурному і так рано втратили, видихнув: «нас троє».

Їх троє. Наймолодших. Справдешніх, а не липових, лідерів покоління. Та й не лише покоління. Вони не деруть горло в слемах, не висмоктують з пальця так звані «інформаційні приводи», аби «засвітитись», не метушаться фестивалями, не служать літвоздям, не страждають у плацкартах під час літературних часів рідною ненькою. Вони пишуть. Рвуть душу, мову, світ. Як там у одного з героїв Томаса Манна: поет має якомога глибше розкрити свій внутрішній світ і тїм самим дати можливість читачеві глибше зрозуміти свій.

І нехай їхній голос ще не завжди вповні, хай він часом зривається на «півня», але це голос несподіваний, яскравий, самоналежний і вже не залежний від літературних попередників. А якщо і залежний, то не як копіювання, сиріч епігонство, а як продовження лінії.

«Плата за доступ» – перша поетична книга Людмили Дядченко. Якби про неї писали років двадцять тому, обов'язково заакцентували б, що вона народжена в селі Шевченковому на Черкащині. Саме тому. Але ми не будемо зосереджуватись, хоча й зауважимо.

Ну, загальновідомо, що поетова душа беззахисна, що справжній поет відкриває її людям... Не відкриває – вивертає. Найпотемніше, найдорожче, найприхованіше, найвідвертіше. Щиро і чесно. Поезія, може, тоді й виникає, коли поет говорить не до читача чи рідного народу, а до самого себе, сам із собою, так ніби ніхто й ніколи про це не почує і не знатиме.

*каламутиться розум що має бути тверезий
вже жовтень за кордон біжить платити мито
я ще не мати*

*і навіть не Тереза
аби так довго без тебе зміти
сповзає доля на руку а конкретно до ліній
і нерозбірливо проказує чужі послання
а це виходить навіки божевільно-осінні
якщо ти мені не перший а я тобі остання?
за шибками прив'язаний дощ монотонно лив
переклавши пророцтва на зрозумілий всім ідиш
за сім днів – навіть менше – Бог світ сотворив
а ти ніяк за десять до мене не доїдеш*

І що беззаперечно: лише тоді, коли говориш сам собі, лише коли говориш сам із собою, лише тоді можеш бути почутий іншими. І цікавий іншим.

Одного разу Ігоря Стравінського, модерного композитора початку минулого століття, запитали: «Важу музику більшість людей не розуміє. Для кого ви пишете?» Композитор відповів: «Для себе і для свого можливого альтер еґо». Зауважте: «МОЖЛИВО-ГО альтер еґо». Тобто, не факт, що він на сьогодні є. Ну, ще не народився. Але народиться точно. І почує. І зрозуміє. Вочевидь, справжнє мистецтво непідвладне числовим і часовим вимірам: sine anno.

«Плата за доступ» – це плата за можливість сказати. Побачити, відчути і сказати. І захлинутись сказаним. Тому тут ламається синтаксис, тому ламається ритм, тому не вистачає рідної мови... У якомусь із відгуків (а книжка була помічена і навіть премійована) випало прочитати, що Людмила Дядченко ось неправильно вживає відмінки і це погано. Либонь в підсумковому шкільному диктанті, на рівні якого й лишився «рецензент», це справді погано... Словом, довго сміявся. Річ у тім, що у нас незрідка, якщо вже мова йде про поетичний експеримент, – мається на увазі щонайменше паліндромія, а то й мальована поезія. А от легка деструкція, яка раптом створює ефект перехоплення подиху, гарячкового перебирання слів у пошуку потрібного, розгубленість і водночас гранично посилює емоцію, у нас часто трактується як замах на мову. Та вся світова найкраща поезія і є замах на штамповану, зужиту, побутову мову, яка вже мало що й виража і так само сприймається. Нездарма ж є анекдот про те, що громадянин, який починає відповідати на запитання «Як справи?», є цілковитим ідіотом.

Ще однією важливою річчю, без наявності якої важко уявити справжнього митця, є місце. Лосо. Місце, яке для поета є його всім:

батьківщиною, долею, місцем народження-життя-смерті. Місцем, з якого і через яке пізнається і трансформується у творчості весь світ. Ну, словом, якщо для, наприклад, громадського діяча найважливіше – досягнення мети, то для митця одним з найважливіших чинників самореалізації є знайдене або не знайдене своє особнє місце. Лосо. Без місця – *sine loco* – поета нема. І місце – не обов'язково географічно-матеріальне поняття, а й містичне, філологічне, філософське, а то і взагалі неіснуюче середовище.

У Людмили Дядченко є таке місце. Воно доволі химерне. Це так, ніби взяти Центральну Україну і «перетягти» її далеченько на південь. У пісок і пустелю ханаанську. І там постелити свою рідну українську земаю на ще ріднішу біблійну...

*фініки – частинка із піщаного прадому
солодкі як фініки і спокушені вуста
і вечір містом
і вечір якому
гріхи і провини дніпро відпуска
кручена фраза обривається на половині
долоня шукає тепер твоїх вуст чи
реготом озивається жар у каміні
якого в квартирі немає. але так звучить!
капців додати*

*які падають
одяг нехай по стелях
стіни на всіх сторонах світу і тіні за край
якщо Господи ці нещасні тому веселі
то може воно і нехай...*

або ще (хай читач вибачить вирваність з контексту): «серце на Афоні хоче йти», «там припнеш віслюка і погріти дружину підеш», «перед тим як зайти до гарему – мене перехрестиш», «і якщо ми йдемо по воді і не тонемо // то скоріше за все вода ця замерзла». Цей довільно взятий ряд з «Плати...» можна було б доповнити і продовжити. Але сьогодні, нині саме на цій землі вибудовується поетичний простір Людмили Дядченко. Земля не з гірших. Багато хто протягом останніх двох тисячоліть хотів такої.

«Плата за доступ» є практично цілісною книгою віршів про кохання. Але водночас це категорично не те, що ми звикли визначати словосполученням «жіноча поезія». Воно, це визначення, вже встигло увібрати в себе доволі негативу. «Плату...» я би радше назвав так: це книга любовної лірики гордої і незалежної української жінки. (Не феміністки, боронь Боже, не феміністки!) Вона, якщо кохає, то не озираючись: «засинай зі мною весною взимку і влітку // бо мені без тебе мене немає і решти», «небо явилось рано на відчинені

шторами вікна // як я тебе кохаю // як я тебе // як». І водночас лірична героїня зовсім не ідеалізує свого обранця, а часом іронізує, часом жаліє, часом дивується слабкості істоти:

*хвостаті вітри попутні
танцюють на дорозі звуженій
сміхом виглядає майбутнє
без тебе його не подужаю
пилінуї мої перевтілення вже
безлюдніе доля скраю
люби як ти вмієш навіть достойніше
поки я дозволяю
сусідські добродії помагають всіляко
метелики дихають наяву
в землетрусах твоїх рідних лапок
живу*

та до того ще:

*і тільки небо захлинається на осінь
ти грієш задом береги далеких «турцій»
не говори що не приїдеш більше зовсім
я в курсі.*

Щось нам відчутно бракувало останніми десятиліттями гордих поетів. Ну, ось. Є.

Важко нині прогнозувати, як складеться поетична доля Людмили Дядченко. І внутрішні причини: зависоко виставлено стартову планку, і зовнішні: хто ж із малообдарованих, але нестерпно присутніх скрізь і всюди «колег» подарує їй її справжній талант – легкої долі не обіцяють. Але коли (колись же!) Господь прийде і запитає, – їй буде що відповісти.

Поет інакший, поет – хоч і молодий ще, – але вже геть не дебютант, поет, у якого книжка «Пастух бджіл» – четверта, а попередні – рясно мережані літературними преміями (та чи ж треба їх стільки!): **Наталя Пасічник**.

Її поетична територія – невловна. Вона сплетена з двох просторів: простору повсякденного життя і простору книги. Це переплетення дає відомий, але завжди несподіваний (бо індивідуальний) ефект, дозволяючи злиття власної – ніби буденної – долі з високою долею світової культури. Ну, може не всієї світової культури, але – досяжної. І в цьому процесі переплетень і злиттів виникає нова якість, своя мова, своє світовідчуття. Наталя Пасічник – поет традиції. Причому написано нею вкотре засвідчує незнищенність традиції, невичерпність її і тут же несподівану «препарацію» тієї ж таки традиції.

*граф каренін метушиться
курить цигарку одну за одною
раптом зривається з крісла
і вибігає на балкон
вічно тобі щось не так
вічно всі не на своїх місцях –
книжки не на полиці
їжа не в холодильнику
анна не під поїздом
офіціоз і порядок
граматичне правило без винятків
«не» що пишеться з дієсловами окремо
але нервую
але ненавиджу
але
несуть небіжчицю несуть*

Певна почастика «книжність» поезії Пасічник не є чимось поганим або, навпаки, добрим. Просто так є. І тіні «великих книжників» світової поезії схвально кивають головами, засвідчуючи право методу на життя. Вона й не приховує їхні імена: «все почалося за данте чи лопе де вега // все закінчиться приблизно як пише расін», або: «передбачити все і спинитись на збірці тонкій // випадково надибаній між мандельштамом і блоком», чи ще: «срібний пісок в долонях і том неруди».

А що ж саме життя, його вир піна та бульки? Вона спостерігає, вона замислюється і домислює, вона вслухається у найменші порухи душі, спричинені тими виразами-пінами-бульками. І раптом виникає пронизлива, дуже особистісна і гранично відверта поезія:

*жінка з холодним поглядом – іграшка що зламалась
просто візьми її в руки мов чашу її прonesи*

і в цьому стилістично не зовсім правильному двічі повтореному «її», мабуть, і є та «неправильність», яка робить правильну мову мовою поезії. Відчути і сказати так вдається не всім.

Взагалі ж Наталя Пасічник не є прихильником яскравих фарб, ефектних метафор, ритмічних розмаїть. Вона не прагне когось дивувати, вона дивується сама і її поезія часом схожа на айсберг, більша частина якого не оприлюднена, бо і так відома авторці. Від того чимало віршів з «Пастуха бджіл» непояснювано-містичні. Та й чи ж треба пояснювати?

*чорні півні співатимуть скоро
очі виклюють але нехай
прокидайся маленька потворо
і втікай з цього міста втікай*

*відсахнуться замерзлі осики
від слідів що вкарбуєш у лід
тільки крайній будинок без вікон
затріщить тобі тихо услід*

і це звертання до себе в третій особі, і сакральні осики (відомо для чого використовувані) і цей якийсь замежівний жах від раптом привідчиненого потойбіччя...

І так само у обведеному колі містики – затінений, заштрихований образ ліричної героїні і ще загадковіший образ її коханого. У якого й імені нема. Він – «той хто». Він єдиний і водночас множинний. Він скрізь і його нема ніде. Він рідний, але імені йому нема. Він – «той хто».

Говорячи нині про вірші Наталі Пасічник, я хотів би вийти за межі не лише «Пастуха бджіл», а і раніших її книжок «Елегія печалі», «Портрети доби Ренесансу», «Гра в три руки» і сказати про те, що нові її вірші, які можна зрідка виловити у нашій періодиці, а частіше в неті – засвідчують досить серйозну динаміку поетичного зростання. Таку ж динаміку демонструє і Людмила Дядченко в рукописі нової книги віршів «Та, що стереже kota».

На жаль, не знаю, що у сховку у третього поета. Її ім'я – **Юля Нестерова**.

Вона писала свою книгу «Сотворіння» практично у абсолютній ізоляції, чи то пак відстороненні від метушні літпроцесу, її вірші майже не з'являлись в газетах-журналах, та й на всім відомих сайтах також. І про те, що такий поет живе-працює, знав мало хто. Мало хто знає й тепер. А жаль. Бо саме Юля Нестерова:

*Стоїть цей світ на дзвінкій воді,
мов святий – стоїть і не тоне;
і лежить, ніби рана, єдиний дім
в запаху щій його долоні.*

*Я кажу тобі: подивись, який
нам даровано дім зачарований
як над ним гоїдаються колоски
і роса обертається в повені.*

*Ну а ти мені не промовиш ніц.
Ти біліший за все, що біле.
І, як пір'я, що облітає з птиць,
ти спадаєш зі свого тіла.*

*Але це – ніщо. Це лиш щастя – все,
що лиш є – і нічого більш...
Білий світ і вода, що його несе –
все – зоря, все – Господь,
все – вірш.*

Бо саме Юля Несторова, молодий київський поет, заповідається продовжувачем традиції глибокої, «підземної», затемненої і водночас горньої чистої поезії. Вона, якби перефразувати Герасим'юка, «верхами йде». Не «біжить», як у оригіналі, а саме йде. І її земля, її простір – то є космос Святого Письма і «чорного лісу». Вона настільки зливається з цим космосом, що і сама стає невід'ємною його частиною, і всіх, хто поруч з нею, розчиняє в його безмежжі.

Може, тому у книжці «Сотворіння» майже немає того, що ми звично зовемо інтимною або любовною лірикою, бо (ви ж пам'ятаєте?) все розчинено в безмежжі, яке, якщо спробувати визначити (а автор пробує)

*А все лиш, що маєш – просто
три слова, і кожне – постріл:
Кохання. Життя. Смерть.*

Нині не лише зовсім молоді, а й старші за зовсім молодих не пишуть такої лірики. Давно не пишуть. Та й читача, чесно кажучи, де його зараз взяти такого, – не уявляю. От хто читатиме вірші про поганих дівчаток за сорок баксів – уявляю. Хто читатиме ура-патріотичну графоманію – уявляю. А хто читатиме

*Ти пес на опалому листі, ти ліс;
ти спиш, ніби пес, межі листя зотліле;
ти шлях. Ти застигли сліди від коліс
на білім шляху, що прослався у біле.*

*Я дим сніговий над тобою. Удвох
ми пун'янки снігу на зоряних стеблах.
Я дім. Ти мій гість – золотий наче бог,
виходили з багаття, просторий і теплий.*

*І так ми справіку зимуємо. Так
стаєм на незайманий сніг і сміємось.
І котиться обрієм лагідний знак –
А чи Коляда, чи зоря Вифлеєму...*

не уявляю. Хоча, якщо ТАКА поезія зникає і взагалі поезія зникає ЯК ТАКА, то звідки візьметься її читач. Надія на Ренесанс? Але, як свідчить історія, між мороком раннього середньовіччя і відродженням – некороткий шлях.

Проте, всі троє – і Людмила Дядченко, і Наталя Пасічник, і Юля Несторова – читачем не дуже переймаються. Справжніх читачів, як і справжніх поетів, багато не буває (так і кортить іронічно перефразувати стосовно читачів: «их мало, их, может быть, четверо»).

Тому й наклади поетичних книжок у всьому світі (хоча «Зона Овідія» тут виняток) невеликі. Але згадаємо. Погортаємо книжечки, видані на обгортковому папері початком двадцятих. Глянемо на тиражі. Отож. А тепер уявімо собі величезний моноліт поезії розстріляного відродження. І гуманітарний український вибух, спричинений цими малотиражними тоненькими книжечками. Ті поети і ті книжки вдруге (після Шевченка) збудили націю. Але припишемо пафос.

Мені найменше хотілось би, щоб у читача склалося враження, ніби три дуже талановиті українські поети пишуть бездоганно вивершену досконалу поезію і лише справа короткого часу – зарахування до когорти.

Людмила Дядченко іноді занадто педалює емоції, Наталя Пасічник часами, навпаки, поринає в аморфну безособову емоційну летаргію, а у деяких віршах Юлі Нестерової ще незрідка занадто чітко проступає безсмертний профіль вчителя... У всіх трьох попереду ще багато важкої роботи зі словом і душею... Дуже...

Але, безперечно, вони вже тепер неабиякі поети, яких, як колись казав Павло Загребельний, не лише хвалити, а й критикувати приємно.

Кожній з них немає і тридцяти. За плечима кожної – серйозні поетичні книжки. А попереду – непростий шлях. Не схиблять, не спокусяться на дешеве, не зламуються, не зігнуться, не накопують губу, не кинуться догоджати, не... Всі ці «не» – відомі. Та не всім через них переступити. Я вірю, що ці троє пройдуть і подолають і напишуть своє. Те своє, яке потім стане нашим.